NEDERLANDSCHE STEMMEN

OVER

GODSDIENST, STAAT-, GESCHIED- EN LETTERKUNDE.

Gelijk er geschreven is: Ik hebbe geloofd, daarom heb ik gesproken, zoo gelooven wij ook, daarom spreken wij ook.
2 COR. IV: 13.

OVER DE ZEGEN- EN VLOEKPSALMEN.

Het is onze flaauwe opvatting van *heiligheid* en *zonde*, die ons eenen weêrzin verwekt, tegen de bedreigingen die de heilige Zangers aan de vijanden Gods doen. Omdat wij de zonde in ons niet als opſtand tegen God beſchouwen, zoo kunnen wij dezelve ook buiten ons niet als zoodanig aanmerken (*).

HENGSTENBERG.

De zegen- en vloekpſalmen moeten niet enkel worden beſchouwd als openbaringen van het oogenblikkelijk gevoel hunner makers als bijzondere perſonen; zij moeten gezien worden in verband met de geheele oude huishouding des Sinaïtiſchen verbonds; want alleen dan, en wanneer men de eene met de andere in hun waar licht beſchouwt, worden die menigvuldige tegenwerpingen en vermetele oordeelvellingen in den wortel afgeſneden, welke vooral onze Eeuw, die gaarne van zegen en voorſpoed hoort, zonder aan de ſtraf en vloek der overtreding te denken, tegen die gewichtige gedeelten van Gods woord heeft ingebracht.

Onze leeftijd toch meent genoeg te doen met vloek en ſtraf weg te ſchaffen, ook wanneer zonde en overtreding blijft beſtaan. Geheel anders eischt en leert de wet van den heiligen God. Gerizim en Ebal ſtaan tegen elkander over; er ſtaat: *Welgelukzalig is een iegelijk die den Heere vreest, en in zijne wegen wandelt;* maar ook: *Vervloekt is wie niet blijſt in al wat in het boek der wet geſchreven is.* Dat was de ſtaats-inrichting van Israël; de leer der Profeten; het doel hunner prediking. Zóó alleen kon de wet, die veroordeelt, een tuchtmeester worden tot Christus; en zij werd het, in den weg Gods: dat is, door de tegenſtelling van Horeb en Golgotha.

Ebal en Gerizim, ziedaar wat dan ook in de heilige toonen van Davids Pſalmen weêrklinkt. Ook daar is de toon der profetie zegen over hem *welken God de rechtvaardigheid toerekent zonder werken* (Rom. IV. v. 6.), *welker ongerechtigheden vergeven zijn, en welker zonden bedekt zijn* (Pſ. XXXII. v. 1, 2.), en die daarvan blijk geven door het *wandelen in de inzettingen des Heeren* (Pſ. XV): vloek daarentegen over zulken *die twistgierig zijn en der waarheid ongehoorzaam, maar der ongerechtigheid gehoorzaam* (Rom. II. v. 8.), en dit betoonen door weêrſpannigheid tegen God en zijn Gezalfde, tegen zijn Volk, zijn dienst, zijne wet, zijn heiligdom. In den een-en-veertigſten en zeventigſten Pſalm, die te gelijk profetiſche zegen- en vloekliederen zijn, vindt men het een en het ander vereenigd, op eene zoo kennelijke wijze, dat het, zoo men afziet van 's menſchen natuurlijken afkeer van Gods heiligheid en rechtvaardigheid, billijke bevreemding mocht baren, dat men zich aan het ééne geſtooten heeft, het andere daarentegen gaarne aanneemt.

Gods woord toch luidt tot de Profeten: *Zegt den rechtvaardigen dat het hem wel gaan zal, dat zij de vrucht hunner werken zullen eten. Maar wee den godloozen: het zal hem kwalijk gaan, want de vergelding zijner handen zal hem geſchieden* (*). Het ſtond den Godsmannen niet vrij, om alléén zegeningen uit te ſpreken; niet vrij, om alleen zienders en verkondigers van goede dingen te zijn; integendeel: *Als ik tot den godloozen zegge* (ſpreekt God tot den profeet): *o godlooze, gij zult den dood ſterven; en gij ſpreekt niet om den godloozen van zijnen weg af te manen, die godlooze zal in zijne ongerechtigheid ſterven, maar zijn bloed zal ik van uwe hand eiſchen* (†). Het behoorde dus onafſcheidelijk tot de profetiſche roeping om

(*) De voortreffelijke Hoofdſchrijver der *Evangelische Kirchen-Zeitung* maakt deze treffende opmerking ter gelegenheid der plaatſing van een hoogstbelangrijk ſtuk van den grijzen Staatsman MOSER *over de Psalmen.* Dit ſtuk is met eenige bijlagen onlangs in onze taal overgebracht geworden door den Predikant H. P. Scholte. (Amſt. bij Mesſchert en Höveker, 1834.)

(*) Jez. III. v. 10, 11. (†) Ezech. XXXIII. v. 8.

ook den vloek op den ongerechtige uit te ſpreken. Doch deze vloekſpraak vooronderſtelde altoos volharding in onbekeerlijkheid; want, *wanneer de godlooze zich bekeert van alle zijne zonden die hij gezondigd heeft* (zegt God wederom), *en alle mijne inzettingen onderhoudt*, *en doet recht en gerechtigheid; hij zal gewisſelijk leven*, *hij zal niet ſterven. Alle zijne overtredingen die hij gedaan heeft*, *zullen hem niet gedacht worden: in zijne gerechtigheid*, *die hij gedaan heeft*, *zal hij leven* (*).

Het blijkt alzoo klaar, dat David, als zijnde te gelijk Koning (Gods gezalfde, wien de aanranding der Godsregering perſoonlijk betrof) en Profeet (wien het uitſpreken des oordeels over de verachters der zake Gods plicht en roeping was), den ſchijn van zijne eigen vijanden te vloeken, juist wegens die vereeniging der twee ambten, niet ontgaan kon. En wij zien aan den anderen kant, dat hij zoo ver was van zijn eigen vijanden wraakgierig te bejegenen, dat hij den boozen Saul, toen nog deze de gezalfde Gods was, als deszelfs leven in zijne hand was geſteld, geen hair krenken wilde, zeggende: *de Heere zal richten tusſchen mij en tusſchen u*, *en de Heere zal mij wreken aan u*, *maar mijne hand zal tegen u niet zijn* (†).

Voorts, ofſchoon, als gezegd is, deze profetiſche zegen- en vloekſpraken gansch bijzonder aan de Sinaïtiſche wetbedeeling, bezegeld op Ebal en Gerizim, eigen waren, zij waren daaraan geenszins uitſluitend verbonden. Ook alreeds de Aartsvaderen profeteerden ſtervende zegen of vloek over hun nageſlacht, naar gelang van Gods ingeving; en deze bijzonderheid verdient te meer opmerking, omdat men bij den ſtervenden Vader toch wel geen wraakzucht tegen de vruchten zijner lendenen zal onderſtellen. Zoo was het b. v. dat dezelfde mond die een zegen over Sem en Japhet uitſprak, eene vloekſpraak op Cham moest verkondigen (§). Zoo was het, dat Israël, die den Mesſiaanſchen zegen der eerstgeboorte over Juda deed hooren, ook den vloek op Simeons en Levi's bedrijf niet mocht achterhouden (**). Even zoo ſprak ook Gods Zoon zelve het veelvoudige *wee* over de verharde Farizeën uit; even zoo zal Hij eenmaal *wanneer Hij zal komen in de heerlijkheid zijns Vaders*, *en al zijne heilige engelen met Hem*; Hij, wiens lippen eens op den berg der zaligſprekingen van zegeningen overvloeiden, ten jongſten dage aan degenen, die aan Zijne linkerhand zullen ſtaan, deze geduchte woorden doen hooren: *Gaat weg van mij, gij vervloekten, in het eeuwige vuur, hetwelk den Duivel en zijne engelen bereid is* (††).

Men ergere zich dus niet langer aan de verkondigingen van zegen en vloek in Davids Pſalmen; want diezelfde verkondiging is de geest van den geheelen Bijbel. Tegen zegen en leven ſtaat vloek en dood over. Alleen door Hem die den vloek der Wet heeft gedragen, werd des eerſten Adams ſchuld uitgewischt voor degenen die in dien grooten Lijder en Vloekdrager gelooven. Want de vloek die op de vijanden van David als den gezalfde des Heeren rustte, en op hen door den man Gods als Profeet werd ingeroepen, blijft rusten op hen die van JEZUS CHRISTUS, den grooten Gezalfde Gods, zullen gezegd hebben: *Wij willen niet dat deze over ons Koning zij.* Zoo toch degene die tegen den zoon van Izaï rebelleerden, zoo geducht werden gevloekt, *hoeveel te meerder ſtraffe*, *meent gij*, *zal hij waardig geacht worden, die den Zone Gods vertreden heeft*, *en het bloed des testaments onrein geacht heeft, waardoor hij geheiligd was*, *en den Geest der genade ſmaadheid heeft aangedaan?* Ook van deze zal de Rechter zeggen: *Brengt ze hier en ſlaat hen dood aan mijne voeten. — Want zoo wij willens zondigen, nadat wij de kennisſe der waarheid ontvangen hebben, zoo blijft er geen ſlachtoffer meer over voor de zonden, maar eene ſchrikkelijke verwachting des oordeels en hitte des vuurs, dat de tegenſtanders zal verſlinden* (*).

(*) Ezech. XVIII. v. 21, 22. (†) 1 Sam. XXIV. v. 23. verg. Hebr. X. v. 30. (§) Gen. IX. v. 25—29. (**) Gen. XLIX. v. 4—7. (††) Matth. XXV. v. 41.

Het gezegde blijkt vooral uit den honderd-negenden Pſalm, die door Petrus juist in denzelfden zin wordt aangehaald dien wij zoo even, uit vergelijking van het tiende Hoofdſtuk des briefs aan de Hebreën, aan deze oordeelspſalmen in het algemeen toekenden. Door deze aanhaling van den vloek op den verrader des gezalfden van den ouden dag uitgeſproken, als in hoogeren zin op dien van den Gezalfde des nieuwen Verbonds doelende, wordt te gelijk het gevoelen van diegenen wederſproken, die van vs. 6—20 in dezen Pſalm, niet de uitſpraak van den Profeet, maar integendeel de ſmaadredenen zijns vijands meenen te vinden. Hoe toch zou in dat geval hetgeen de vijanden tegen David ſpraken, op Judas toepasſelijk zijn? Daarenboven toont de overeenkomst van dezen Pſalm met den 69^en^ genoegzaam, dat hier de woorden van den Profeet zelven gegeven worden; want ook de uitſpraken van dien Pſalm worden door Paulus (Rom. XI. v. 9.) aangehaald als eene profetie op Israël, dat zich als volk en in masſa tegen J. C. den Gezalfde Gods in openbaren opſtand bevond; door de verwerping van zijnen perſoon en zijne wetten. En het is opmerkelijk, dat bijna *al* de zoogenaamde vloekpſalmen, die men voorgeeft zoo weinig overeen te komen met den geest des Nieuwen Testaments, door de Schrijvers van hetzelve worden aangehaald en toegepast, als geldig op de nieuwe bedeeling, na de komst van Christus in het vleesch. Trouwens ook de Christelijke kerk heeft twee ſleutelen, door welker éénen (in de nieuwe bedeeling niet ongelijk aan het *Gerizim* en *Ebal* der oude), *achtervolgende het bevel van Christus en zijne Apostelen*, *allen en een iegelijk geloovige verkondigd en openlijk betuigd wordt*, *dat hun*, *zoo dikwijls zij de beloftenis des Euangeliums met waren geloove aannemen*, *alle hunne zonden van God om de verdiensten van Christus vergeven zijn*; *daarentegen allen ongeloovigen en die zich niet bekeeren verkondigd en betuigd wordt*, *dat de toorn Gods en de eeuwige verdoemenis op hen ligt, zoo lang als zij zich niet bekeeren: naarvolgende welk getuigenis des Evangeliums God beide in dit en in het toekomende leven oordeelen wil.* (*Heidelbergſche Catech.* Antw. 84.)

Een der vloek- of ſtrafpſalmen, waaraan men zich het meeste ergert, is de 137ste, in welken hij die het oordeel Gods over Edom en Babel, ook door het verpletteren der

(*) Heb. X. v. 26, 27.

kinderen aan de ſteenrotſen, zou uitvoeren, gezegend en gelukkig geſproken wordt. Men meent dat deze daad hierdoor als eene daad van godsvrucht wordt voorgeſteld, en wraakt eene zedeleer die zulke bedrijven toelaat en goedkeurt. Het is noodig deze plaats te vergelijken, om haar in 't rechte licht te beſchouwen, met hetgeen God zegt tot en van Jehu, die zijn oordeel aan het ganſche huis en geſlacht van Achab heeft uitgeoefend. De Schrift doet ons dat bedrijf van dezen Vorst geenszins als eene daad van naauwgezette godsvrucht beſchouwen; integendeel, zij leert ons, *dat Jehu niet waarnam te wandelen in de wet des Heeren des Gods Israëls met zijn ganſche harte, en dat hij niet afweek van de zonden Jerobeams, die Israël zondigen dede;* en toch wordt Jehu's ijver in het uitvoeren van Gods oordeel geroemd, en hem de belofte geſchonken, dat zijne afſtammelingen tot in het vierde lid op den troon Israëls zouden zitten; waardoor intusſchen geenszins de wijze, waarop hij de wrake Gods aan Achabs huis ten uitvoer bracht, lof ontvangt. Even zoo is het met den krijgsman, die Gods oordeel over Babel, en deszelfs grooten en kleinen, tot de minſten toe, zou uitvoeren. De bedrijven van den ruwen krijgsman worden niet geroemd als bewijzen van teedere godsvrucht; maar een tijdelijk geluk wordt hem toegezegd voor het volvoeren van Gods bedreigingen over Babel. Even zoo was aan Nebukadnezar, den Koning van datzelfde Babel, een tijdelijk loon verſproken voor de harde dienst, die hij zijn leger had laten dienen tegen Tyrus, aan welke ook door Gods profeet de ondergang was bedreigd (*); zonder dat echter daardoor de woeste overheerſcher iets meerder of beter werd dan hij was; *eene roede Gods*, om wiens wille zelfs het vermelde oordeel over Babel gekomen is, naar het woord van Jezaïa den Profeet (†): *Want ik zal tegen haar opſtaan, ſpreekt de Heere der heirſcharen, en ik zal van Babel uitroeien den name, en het overblijfſel, en den zone, en den zoons zone, ſpreekt de Heere.*

Hetgeen boven gezegd is van den profetiſchen zin dezer Pſalmen wordt nader bevestigd, wanneer men hun ſpoor midden door de volgende profeten heen volgt. *Hoort gijlieden de woorden dezes verbonds* (zegt Jeremia (§)) *en ſpreekt tot de mannen van Juda en tot de inwoners van Jeruzalem, en zegt tot hen: Zoo zegt de Heere de God Israëls: Vervloekt zij de man die niet hoore de woorden dezes verbonds, dat ik uwen Vaderen geboden hebbe.* En elders biddende tot den Heere: *Stort uwe grimmigheid uit op de heidenen die U niet kennen en over de geſlachten die uwen naam niet aanroepen; want zij hebben Jakob opgegeten, en hem verteerd, en zijne woning verwoest* (**). En Maleachi profeteert van de algemeene verwoesting der godloozen ten jongſten dage: *Dan zullen alle hoogmoedigen en al wie godloosheid doet een ſtoppel zijn, en de toekomſtige dag zal ze in vlamme zetten, zegt de Heere der heirſcharen, die hen noch wortel noch tak laten zal* (††).

Op dezen vreesſelijken maar heerlijken *dag der openbaringe des Heeren Jezus van den hemel met de engelen Zijner kracht, met vlammenden vure wrake doende over degenen die God niet kennen en over degenen die het Evangelie onzes Heeren J. C. niet gehoorzaam zijn, dewelke zullen tot ſtraffe lijden het eeuwig verderf van den aangezichte des Heeren en van de heerlijkheid Zijner ſterkte, wanneer Hij zal gekomen zijn om verheerlijkt te worden in zijne heiligen en wonderbaar te worden in allen die gelooven* (*), op dien dag (zeg ik) zien ook de voleindigde heiligen en martelaren in Joannes profetisch gezicht, wanneer zij van uit hunne graven tot den Heere roepen: *Hoe lange, o heilige en rechtvaardige Heerſcher! oordeelt en wreekt gij ons bloed niet van degenen die op de aarde wonen? En hun wierd gezegd dat zij nog een kleinen tijd rusten zouden tot dat ook hunne medediensknechten, en hunne broeders zouden vervuld zijn; gelijk als zij* (†).

Die dag dan, de dag der algemeene verrekening, is de volkomen en laatſte vervulling van alle zegen- en vloekſpraken van Oud en Nieuw Verbond. God geve ons, mijn lezer, dat wij te zamen mogen zijn, op dien dag, onder *de gezegenden des Vaders, wien het Koningrijk bereid is vóór de grondlegging der wereld!* Het zij zoo!

OVER ONDERDANEN-REGT EN PLIGT.

Het heerſchende gebrek aan beginſelen, en de verderfelijke gevolgen daaruit voortvloeiende werden reeds in dit blad aangeduid. In het ſtaatkundige vooral laat zich meer en meer eene onverſchilligheid beſpeuren, welke de plaats heeft ingenomen van de vroegere vergoding van eenen denkbeeldigen middenweg. Men weet niet welk beginſel aan te kleven, en ſchroomt tusſchen twee gevaarlijke uiterſten te kiezen.

Aan den eenen kant heeft men eenen afſchuw van blinde, lijdelijke onderwerping aan de beſtaande magt: aan de andere zijde ziet men de ſchrikkelijkſte gevolgen van het ten uitvoer gelegde regt van wederſtand. In zulk eenen tijd past het den vaderlandſchen Christen van zijne beginſelen te ſpreken, en die algemeen geldende waarheden luide te verkondigen, welke voor alle tijden, plaatſen, omſtandigheden en perſonen in Gods woord geſchreven zijn.

Doch er is meer. Ook de wetenſchap van het Staatsregt behoort op die beginſelen te ſteunen, zal zij iets anders dan een zamenſtel van bloot menſchelijke wijsheid zijn. De regten en pligten van vorſten en onderdanen berusten, even als die van vaders en kinderen, op eene onderlinge betrekking die door God zelven is daargeſteld. Wie waarlijk Christen is zal hier aan geen toeval (dat gewrocht zonder oorzaak!) denken, en allereerst onderzoeken wat de Almagtige, tot zijne ſchepſelen in de voorſchriften en voorbeelden van Zijn woord ſprekende, van die betrekking gezegd heeft. Uit de toepasſing dier uitſpraken op hetgeen hij als burger van den ſtaat, waarin hij leeft, ondervindt en rondom zich ziet plaats grijpen, zal hij leeren, wat hij als zoodanig doen, wat nalaten moet, en zoo allengs een Christelijk ſtaatsregt, in zijn hart geſchreven, bezitten, dat op zijne daden eenen even onmiskenbaren als heilzamen invloed moet hebben.

De grenzen van dit ons onderzoek gedoogen geen uitge-

(*) Ezech. XXIX. v. 18, 19. (†) Jez. XIV. v. 22. (§) C. XI. v. 2. (**) C. X. v. 25. (††) Mal. III. v. 1.

(*) 2 Theſ. I. v. 7—10. (†) Openb. VI. v. 10, 11.

werkt betoog over den aard van het Christelijk ſtaatsregt; maar een hoofdbeginſel, voor zoo verre zulks den onderdaan betreft, aan te geven en eenigermate te ontwikkelen, kan bij de algemeen heerſchende miskenning van hetzelve niet ongepast zijn. Dat beginſel is: »Onderwerping aan »de beſtaande magt, die van God is geordineerd. Erken»ning dat al de magten die daar zijn, van God zijn, »zoodat, die hem tegen de magt ſtelt de ordinantie Gods we»derſtaat" (Rom. XIII. v. 1. verg. Matth. XXII. v. 21).

Onderwerping! Verſchrikkelijk woord in onze dagen, waarin men zoo veel van zijne regten, zoo weinig van zijne pligten gewoon is te gewagen, maar dat daarom juist tot een meer naauwkeurig onderzoek mag aanleiding geven, en, van naderbij beſchouwd, niet zoo vreemd of ongewoon, niet zoo terugſtootend is als het ſchijnt.

Onderwerping baart *vrijheid*, ziedaar de ſlotſom tot welke eene Christelijke beſchouwing van dit vraagpunt leidt. Even als de Heere en Heiland, en zijne Apostelen, dan eens van zijn juk en last, dan eens van de vrijheid door welke Hij ons vrijgemaakt heeft gewagen; even als die twee waarheden, hoe ſchijnbaar in ſtrijd met elkander, beiden erkend, geloofd, en geestelijk verſtaan kunnen en moeten worden, zoo gaan ook burgerlijke onderwerping en burgerlijke vrijheid te zamen. Beiden behooren als regt en pligt tot datgene, hetwelk Gods woord den Christen als burger toekent en oplegt.

Neen, het is geene ſlaafſche geheel en al lijdelijke onderwerping die ons de Apostel predikt. Hij zelve geeft ons reden waarom, bepaling waaraan men onderworpen behoort te zijn. »Want daar is geene magt dan van God." »De magt is Gods dienaresſe", zegt hij t. a. p. »Zijt dan »alle menſchelijke ordeninge onderdanig — het zij den »Koning — hetzij den Stadhouderen," leert ons Petrus, en ook deze voegt er bij: »om des Heeren wille." Ziedaar dus dadelijk alle bloot lijdelijke en als werktuigelijke gehoorzaamheid uitgeſloten. De Christen mag en behoort in den geloove te onderzoeken, welke magt over hem geſteld, wie Koning, wie Stadhouder is. Hij mag en behoort partij te kiezen tusſchen Willem den III^{de} en Jacobus den II^{de}, tusſchen den Spaanſchen Philips en het onder Prins Willem van Oranje nieuw geboren Nederlandſche gemeenebest, zelfs tusſchen Lodewijk Philips en Hendrik den V^{de}.

Als Christenburger bezit hij eene vrijheid van beoordeeling te dien opzigte, die hem verre verheft boven

Het dreigend oog van een vergramd tyran

en

De drift eens volks, dat hem tot euvel lokt.

Niet alleen de keus tusſchen reeds beſtaande mededingers, maar daarenboven ontzegging van gehoorzaamheid, wederſtand zelfs, wanneer die kennelijk van God bevolen wordt, behoort tot het regt van den Christen, als burger. In den geloove daarvan gebruik te maken is dikwijls dure pligt. De geſchiedenis geeft ons daarvan voorbeelden, in het voorbijgaan van Sauls wettige afſtammelingen, door de ſtammen van Juda en Israël; in de volharding onzer voorvaderen bij hun geloof en de uitoefening daarvan, niettegenſtaande bloedplakkaten en verbodswetten. Wie *om 's Heeren wille* gehoorzaam wenscht te zijn, zal immer Gode meer gehoorzaam zijn dan den menſchen (Hand. V. v. 29), en in onderſcheidene gevallen gehoorzaamheid mogen en moeten weigeren.

En echter onderwerping in den volſten en volſtrektſten zin des woords! gehoorzaamheid aan de beſtaande magt! Verpligting om den Keizer te geven hetgeen des Keizers is! maar dat alles niet uit vrees, niet uit gunstbejag, niet om bij-oogmerken, maar uit den geloove alleen; ziedaar de ſtaatkundige belijdenis van den Christen. Deze maakt hem vrij, onafhankelijk van alles wat niet van God is. Hij is geen ſlaaf, noch van eigen toomelooze drift, noch van eenige beſtaande partij. Geen oogendienst, geen menſchenbehagen, maar ook in het maatſchapelijk leven en als burger zijn gedrag naar Gods woord te rigten, is zijn hartelijk doel. Even als het kind zijne ouders eerende en gehoorzamende *in den Heere*, even als de dienstknecht zijnen meester onderdanig zijnde, Gods gebod vervult, zoo doet zulks ook de Christenburger. En zoo wordt het duidelijk wat de Apostel (1 Petr. II. v. 16.) bedoelt, zeggende: »Zijt dan alle menſchelijke or»dening onderdanig — *als vrijen en niet de vrijheid heb»bende als een dekſel der boosheid maar als dienstknech»ten Gods.*" Immers hij alleen die God dient is waarlijk vrij; en die Hem dient is aan de magt onderworpen.

Het ligt voor het oogenblik buiten ons bestek, deze beginſelen op bepaalde gevallen en omſtandigheden, vooral niet op die van onzen leeftijd toe te pasſen. Dit alleen herinneren wij uit de vroegere geſchiedenis der Christenheid, dat even als onderwerping onder de vreesſelijkſte vervolgingen en martelvuren weleer moest ſtrekken om het Christelijk geloof uit te breiden; even als de kerk, niet door het zwaard, maar door den ſmadelijkſten dood of verguizing harer leden moest worden gevestigd; zoo ook Christenſtaten juist aan dit beginſel van vrije lijdzaamheid en onderwerping hun beſtaan te danken hebben gehad. Gaarne erkennen wij ook, dat waar Gods regering in Christus den grondſlag van den ſtaat uitmaakt; dat waar de genade Gods niet ſlechts in woorden, maar in de daad erkend wordt te zijn de bron der beſtaande magt, de Christenburger zich onder eene andere bedeeling bevindt, dan zij die onder heidenſche regeringen Christus en zijn kruis aankleefden en dienden. Het is niet te ontkennen, dat in Christen-maatſchappijen de toeſtand van den geloovigen in zekeren zin meer gelijk ſtaat met dien van den Israëliet onder zijne Rigters en Koningen; maar wij mogen het ook niet onopgemerkt laten voorbijgaan, dat naarmate in de laatſte voorbijgegane eeuw vorſten en regeringen zich meer en meer van hunnen waarachtigen Koning, Christus, hebben losgemaakt, en zelfs den ſchijn en den naam van als Zijne ſtedehouders te regeren, met verſmading hebben van zich geworpen, naar die mate de Kerk en derzelver leden meer en meer op zichzelf zijn begonnen te ſtaan, en meer en meer zich bevinden in den toeſtand van hen, die onder van God vervreemde regeringen genoodzaakt zijn te leven. Maar van daar dan ook dat zij, die eenig herſtel en vernieuwing in den maatſchappelijken toeſtand wachten of hopen, meer dan ooit *onderwerping* moeten prediken, als een van God gegeven ſtellig gebod, en als het van ouds gezegende middel tot uitbreiding en bloei van de kerk, en tot vestiging van Christen-ſtaten.

TE AMSTERDAM, BIJ G. VAN PEURSEM, IN DE NIEUWE SPIEGELSTRAAT BIJ DE KERKSTRAAT.